

ČESKÉ INTERPRETAČNÍ UMĚNÍ

VÝZNAMNÍ PEDAGOGOVÉ
ČESKÉ KONTRABASOVÉ ŠKOLY
NA PŘELOMU TISÍCILETÍ

EVA ŠAŠINKOVÁ

KAROLINUM

ČESKÉ INTERPRETAČNÍ UMĚNÍ

VÝZNAMNÍ PEDAGOGOVÉ ČESKÉ KONTRABASOVÉ ŠKOLY NA PŘELOMU TISÍCILETÍ

Eva Šašínková

Recenzovali:

prof. Václav Bernášek

doc. MgA. Jana Palkovská

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Národní
plán
obnovy

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Národního plánu obnovy v rámci projektu Transformace pro VŠ na UK (reg. č. NPO_UK_MSMT-16602/2022).

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2022

Redakce Lenka Ščerbaničová

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

První vydání

Kniha vznikla v rámci projektu č. 1171820 GA UK Nejvýznamnější pedagogové české kontrabasové školy současnosti – výzkum a zveřejnění dosud nepublikovaných didaktických prací a odborných přednášek.

ISBN 978-80-246-5214-6

ISBN 978-80-246-5241-2 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Úvod	7
1. Česká kontrabasová škola – historie a současnost	9
1.1 Česká kontrabasová škola – historie	9
Praha	10
Akademie múzických umění v Praze	11
Brno	12
Janáčkova akademie múzických umění	13
Ostrava	14
Slovensko	15
Bratislava	16
Vysoká škola múzických umení	16
Banská Bystrica	18
Akadémia umení	18
1.2 Vysoké umělecké školy v České a Slovenské republice	20
1.3 Česká kontrabasová škola – od historie k současnosti	22
2. Přehled pedagogické a umělecké činnosti pedagogů současné generace 1980–2020	25
2.1 Jiří Hudec	26
2.2 Radomír Žalud	30
2.3 Miloslav Jelínek	33
2.4 Miloslav Gajdoš	37
2.5 Radoslav Šašina	40
2.6 Ján Krigovský	43
3. Významní pedagogové působící v České republice (Metodiky ve fotografiích)	47
Jiří Hudec	48
Radomír Žalud	68
Miloslav Jelínek	84
Miloslav Gajdoš	102
4. Význam české kontrabasové školy – archivní dokumenty	123
Vzpomínky na profesora Františka Hertla	125
Jiří Bortlíček – přímý předchůdce současné generace pedagogů	129
Nejvýznamnější představitelé české kontrabasové školy	133
Význam pražské školy pro kontrabasovou pedagogiku	141

Závěr a poděkování	167
Summary	169
Seznam vybraných použitých zkratek	171
Literatura, zdroje, dokumentace	173

Úvod

Česká kontrabasová škola a její představitelé jedinečným způsobem prezentují kvalitu českého interpretačního umění v mnoha zemích světa. Tato kniha chce být **poctou české kontrabasové škole a poděkováním českým kontrabasovým interpretům.**

Přímá souvislost mezi hudebním školstvím a interpretačními úspěchy hudebníků je nesporná. Čeští hudebníci a pedagogové byli těmi, kteří ovlivnili umělecké směry a úroveň interpretů v mnoha evropských zemích i za oceánem. Publikace je zaměřena na **vznik vysokých hudebních škol a činnost mezinárodně uznávaných a vysokoškolských pedagogů kontrabasové hry** současnosti, kteří jsou pokračovateli tradice české kontrabasové školy. K těmto osobnostem se řadí Jiří Hudec, Radomír Žalud, Miloslav Jelínek, Miloslav Gajdoš, Radoslav Šašina a Ján Krigovský.

Pozoruhodná je skutečnost, že na vysokých uměleckých školách v Praze a Brně v uplynulých třiceti letech dlouhodobě působili pouze tři pedagogové kontrabasové hry. Všichni jsou pokračovateli české kontrabasové školy: **Jiří Hudec, Radomír Žalud a Miloslav Jelínek**, jenž vyučuje také na nově vzniklé umělecké škole - na Fakultě umění Ostravské univerzity. Čtvrtá osobnost působící v České republice, které je věnována v této knize pozornost, je

Miloslav Gajdoš – mezinárodně uznávaný pedagog, k jehož žákům na kroměřížské konzervatoři patřili nejen Radomír Žalud a Miloslav Jelínek, ale také **Radoslav Šašina**, pedagog kontrabasové hry na VŠMU v Bratislavě. Pokračovatelem této linie je dále Šašinův absolvent **Ján Krigovský**, pedagog na Akademii umění v Banskej Bystrici.

Tato originální publikace zachycuje osobní a umělecký život současné generace významných pedagogů české kontrabasové školy. Obsahuje ojedinělou fotodokumentaci metodiky jednotlivých pedagogů působících na českých školách. Výzkumná práce, na jejímž základě publikace vznikla, se uskutečnila v letech 2020 a 2021. V té době proběhly konzultace, rozhovory, záznam metodiky pedagogů a výzkum v soukromých archivech, z něhož pocházejí cenné dokumenty a mnohé fotografie uvedené především v závěrečné kapitole.

Kniha je výsledkem výzkumného projektu GA UK a je určena odborníkům z oblasti hudební vědy a hudební pedagogiky, historikům, hudebníkům, pedagogům konzervatoří a základních uměleckých škol a všem, kdo se zajímají o české interpretační umění.

/1/

Česká kontrabasová škola – historie a současnost

1.1 ČESKÁ KONTRABASOVÁ ŠKOLA – HISTORIE

Vysoké umělecké školy v Praze, Brně a Bratislavě byly založeny krátce po sobě v letech 1945–49. V roce 1945 Akademie múzických umění v Praze, 1947 Janáčkova akademie múzických umění v Brně a 1949 Vysoká škola múzických umění v Bratislavě. Až v roce 1997 se k vysokým uměleckým školám přiřadila Akadémia umení v Banskej Bystrici a v roce 2007 Fakulta umění na Ostravské univerzitě, jíž předcházelo umělecko-pedagogické studium na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity.

Založení vysokých hudebních škol ve čtyřicátých letech 20. století v bývalém Československu předcházela činnost konzervatoří v Praze, Brně a Bratislavě – vysoké školy na jejich odkaz navázaly. Proto je třeba v úvodu vzpomenout na významné pedagogické osobnosti kontrabasové hry, které díky svým schopnostem, talentu a práci vybudovaly jméno a věhlas české kontrabasové školy ve světě.

PRAHA

V 19. století započal velký rozkvět hudebního školství v Čechách. Důležitým mezníkem v jeho historii bylo **založení konzervatoře v Praze** v roce 1808, kde byla zahájena výuka v roce 1811. První konzervatoř ve střední Evropě začala vést a vychovávat interprety, z nichž se mnozí uplatnili v cizině jako hráči i jako pedagogové na nově vznikajících hudebních školách. Česká kontrabasová škola, jejíž činnost je dokumentována od počátku vzniku konzervatoře, získala během několika let mezinárodní věhlas. Absolventi pražské školy se během následujících desetiletí stali pedagogy na hudebních školách v Evropě, Asii i v Americe.

Prvním učitelem hry na kontrabas na konzervatoři v Praze se stal **Václav House**. Byl vynikajícím hudebníkem, skladatelem a především reformátorem kontrabasové hry ve střední Evropě. Jeho *Škola hry na kontrabas*, která vyšla tiskem v Drážďanech v roce 1828, se stala jedinečným dílem a měla nevídaný úspěch v mnoha zemích světa. Není divu, že česká kontrabasová škola získala díky Václavu Housemu brzy věhlas a jeho absolventi a následovníci pražské školy se uplatnili jako pedagogové nejen v českých zemích, ale též v Německu, Rakousku, Švédsku, Maďarsku, Bulharsku, Chorvatsku, Polsku, Rusku, v USA a Japonsku. Václav House zpracoval metodiku pro čtyřstrunný kontrabas kvartového ladění (E¹, A¹, D, G), který se postupně celosvětově prosadil a používá se dodnes. Jeho přínos spočíval ve sjednocení prstokladového systému 1–2–4. Václav House také detailně propracoval spodní držení smyčce, které bylo díky české kontrabasové škole a následovníkům Househo přijato v mnoha zemích.

K dalším pozoruhodným osobnostem české pedagogiky a interpretačního umění patří **Josef Hrabě**, který vyučoval na konzervatoři v letech 1845–70. Jeho metodika se základním prstokladovým postavením a orientací v základních polohách a mezipolohách se ujala v řadě evropských zemí a používá se doposud. Jeho absolventem byl vynikající instrumentalista a pedagog **František Simandl**, který se brzy po absolutoriu stal prvním kontrabasistou Orchestru dvorní opery ve Vídni. V letech 1869–1910 působil jako pedagog na vídeňské konzervatoři. V průběhu čtyřiceti let svého vídeňského působení pracoval na metodice kontrabasové hry, vystupoval nejen jako zkušený orchestrální hráč, ale i jako sólista. Vytvořil novou školu s názvem Nejnovější metody kontrabasové hry, která se stala základní metodickou učebnicí hry na kontrabas i v zahraničí a byla vydávána v řadě jazyků. František Simandl je považován za zakladatele vídeňské kontrabasové školy.

K Hraběho žákům patřili i bratři **Josef** a **Vendelín Sládkovi**, kteří se stali jeho pokračovateli na konzervatoři v Praze.

Další mimořádnou osobností byl **František Černý**, absolvent Vendelína Sládka a propagátor kontrabasové hry. Jako pedagog působil v Praze v letech 1890–1931. Jeho velkým přínosem byly kromě nové *Školy pro kontrabas* také čtyři kontrabasové koncerty, řada přednesových, technických a instruktivních skladeb.

Jeho žákem a následovníkem byl **Oldřich Šorejs** (1891–1953), zkušený kontrabasista a od roku 1931 pedagog na pražské konzervatoři. V roce 1945 se stal prvním pedagogem kontrabasové hry na vysoké umělecké škole v Čechách – na Akademii múzických umění v Praze.

Další pedagogové kontrabasové třídy na konzervatoři v Praze pak byli František Hertl, František Pošta, Zdeněk Benda, Václav Fuka, Květoslav Boro-
vička, Tomáš Vybíral a Jiří Valenta.

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

Vznik Hudební fakulty Akademie múzických umění v Praze měl pro hudební a umělecký život v Čechách nezastupitelný význam. Fakulta měla splňovat kritéria pro výchovu a vzdělávání nejtalentovanějších hudebníků. Navázala na odkaz konzervatoře v Praze a její mistrovské školy.

Hudební fakulta Akademie múzických umění byla zřízena dekretem prezidenta republiky Eduarda Beneše z **27. října 1945**. Po řadě jiných evropských zemí se také česká společnost dočkala vysoké hudební školy, která měla být špičkovou institucí v hudebním umění, srovnatelnou s jinými vědeckými či technickými obory.

Oldřich Šorejs, první pedagog kontrabasové hry na AMU, byl již dlouholetým a zkušeným pedagogem na konzervatoři. Jeho třídou prošla řada významných interpretů kontrabasové hry. Jedním z Šorejsových žáků na AMU byl **František Pošta** (1919–1991), který byl též jeho absolventem na konzervatoři. František Pošta se mimořádně zasloužil o propagaci kontrabasu jako sólového nástroje. Již v roce 1939 byl Václavem Talichem angažován jako kontrabasista České filharmonie. Od roku 1945 zde působil jako sólokontrabasista a později vedoucí skupiny kontrabasů (1951–85). V letech 1953–85 byl též pedagogem konzervatoře. Jako sólista vystupoval s Českou filharmonií a rozhlasovými orchestry. V premiéře provedl kontrabasový koncert Františka Hertla s doprovodem SOČR.

František Hertl (1906–1973) byl absolventem konzervatoře v Praze ve třídě Františka Černého. Byl to všestranný hudebník, dirigent, skladatel a člen Českého noneta.

Hrál v České filharmonii a v Symfonickém orchestru Českého rozhlasu v Praze. Od roku 1950 se věnoval pedagogické činnosti – nejprve jako pedagog na konzervatoři v Praze, od roku 1953 na AMU v Praze a v letech 1954–61 na JAMU v Brně. V roce 1951 byl jmenován na pražské konzervatoři profesorem hry na kontrabas, komorní hry a později též dirigování. Vedl komorní sdružení profesorů konzervatoře a v roce 1967 založil na AMU v Praze, kde pak působil až do konce svého života, soubor Akademičtí komorní sólisté. Jeho pedagogická a skladatelská činnost spojená s kontrabasovou hrou je mimořádně cenná. Byl mezinárodně uznávaným pedagogem, autorem *20 studií pro kontrabas* a *Školy hry na kontrabas*, jež vyšla v šesti vydáních. Zasloužil se

o zdokonalení technické úrovně kontrabasové hry. Jeho skladby, například Koncert pro kontrabas a orchestr nebo Sonáta pro kontrabas a klavír, patří do repertoáru předních světových kontrabasistů.

V letech 1971–85 působil na AMU v Praze **Zdeněk Benda**, absolvent konzervatoře a Akademie múzických umění v Praze ve třídě Oldřicha Šorejse. Řadu let byl členem České filharmonie a Českého komorního orchestru. Od roku 1963 se věnoval pedagogické činnosti jako vyučující kontrabasové hry na konzervatoři.

Od roku 1980 začal vedle Zdeňka Benda vyučovat na AMU v Praze i první vysokoškolský pedagog nové generace kontrabasové školy v Čechách **Jiří Hudec** – později dlouholetý sólokontrabasista a vedoucí kontrabasové sekce České filharmonie.

Od roku 1990 do současnosti na pražské AMU vyučují **Jiří Hudec** a **Rodolmír Žalud**, absolventi JAMU v Brně.

Akademie múzických umění v Praze.

BRNO

Umělecký život a vznik hudebního školství v Brně jsou od počátku neodmyslitelně spjaty s osobností Leoše Janáčka. V roce 1881 vznikla varhanická škola, která dala základ pro konzervatoř založenou v roce 1919. Zakladatelem brněnské kontrabasové školy byl **Václav Bech** (1877–1936), absolvent Františka Černého na konzervatoři v Praze. Bech působil na brněnské konzervatoři od roku 1919 až do své smrti. Navázal na školu Františka Černého podobně jako řada jeho vynikajících žáků a pokračovatelů. Absolventem Václava Becha byl významný kontrabasista a pedagog **Rudolf Tuláček**, který se v roce 1937 stal i jeho nástupcem. Také další dva z řady pedagogů na konzervatoři byli Bechovi žáci – **Julius Ventruba** a **Karel Kopřiva**. V následujících letech působili na brněnské konzervatoři **Alois Kříž**, **Pavel Horák**, **Pavel Klečka**, **Martin Šranko** a **Miloslav Jelínek**.

JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ

Dne **12. září 1947** byla založena vysoká hudební škola v Brně, která nese jméno slavného skladatele a průkopníka hudebního školství Leoše Janáčka. Založení **Janáčkovy akademie múzických umění v Brně** bylo úzce spjata s činností brněnské konzervatoře. Právě Leoš Janáček byl dlouhá léta iniciátorem vzniku vysoké hudební školy, což se bohužel za jeho života nepodařilo uskutečnit. JAMU zahájila v Brně svou činnost v roce 1947. Od roku 1948 je datována historie kontrabasové třídy, jejímž prvním pedagogem se stal **Rudolf Tuláček** (1885–1954). Byl pokračovatelem prvního pedagoga brněnské kontrabasové školy Václava Becha. Rudolf Tuláček působil jako pedagog na JAMU až do své smrti. Pedagogem, o němž se můžeme dočíst v archívech JAMU, je **František Hertl**. Jeho pedagogická činnost je spojena nejen s konzervatoří a AMU v Praze, ale též s působením na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. Po roce 1950 začal Hertl účinkovat jako dirigent rozhlasového orchestru v Brně. Když v roce 1954 Rudolf Tuláček zemřel, Hertl se stal jeho nástupcem a pedagogem kontrabasové třídy na JAMU. Vyučoval zde ale jen do roku 1961. Tehdy absolvoval v jeho třídě vynikající kontrabasista a pedagog budoucí generace brněnské kontrabasové školy **Jiří Bortlíček**. Po odchodu Františka Hertla se kontrabasová hra několik let na Janáčkově akademii neučila. Hertlovým pokračovatelem se stal až v roce 1966 právě **Jiří Bortlíček**.

Jiří Bortlíček (1933–2002) vystudoval brněnskou konzervatoř u Rudolfa Tuláčka a JAMU u Františka Hertla. Je přímým pokračovatelem české kontrabasové školy. Právě díky spojení mimořádných schopností a odkazu Františka Hertla a Jiřího Bortlíčka získala brněnská kontrabasová škola zcela nový směr, který položil základy novodobé kontrabasové školy. Bortlíček byl vynikajícím interpretem, který se snažil, stejně jako František Hertl, o propagaci kontrabasu jako sólového nástroje, čímž se vyčleňoval z běžné řady kontrabasistů-orchestrálních hráčů. Bortlíček působil 24 let jako vedoucí kontrabasové skupiny ve Státní filharmonii Brno. Věnoval se však také sólové hře a jako sólista koncertoval s řadou vynikajících orchestrů. Byl mimořádným interpretem, věnoval se i komorní hře a především pedagogické činnosti. Svým osobitým a přátelským přístupem k žákům a velkým nadšením dokázal inspirovat a ovlivnit mnoho vynikajících interpretů a pedagogů.

Je až neuvěřitelné, jaký vliv měl právě **Jiří Bortlíček** na další vývoj české kontrabasové školy. Z Bortlíčkovy a Hertlovy třídy totiž vzešli všichni pedagogové následující generace, která působí od osmdesátých let minulého století až doposud na vysokých hudebních školách v Praze, Brně, Bratislavě a Ostravě. Mezi absolventy Jiřího Bortlíčka patří **Miloslav Gajdoš**, **Jiří Hudec**, **Radomír Žalud**, **Miloslav Jelínek** a další.

Miloslav Jelínek je od roku 1990 pedagogem na JAMU v Brně. Od roku 2018 působí na JAMU také odborný asistent **Marek Švestka**, žák **Miloslava Jelínka**.

Janáčkova akademie múzických umění (Brno).

OSTRAVA

Umělecké školství v Ostravě navázalo především na činnost Vyšší pedagogické školy v Opavě, jež byla zřízena roku 1953. V roce 1959 byla **Vyšší hudebně pedagogická škola** formálně zrušena a byly zřízeny dvě školy. Pedagogický institut v Ostravě, který v roce 1964 získal statut samostatné pedagogické fakulty, a Státní konzervatoř hudby Ostrava. Od roku 1991 nese škola název **Janáčkova konzervatoř v Ostravě**. Mezi pedagogy kontrabasové hry, kteří působili na konzervatoři v Ostravě, patří **Miroslav Švábenský, Jan Pokorný, Ladislav Lanča, Jan Krček** a **Emilie Windhaberová, Pavel Harnoš, Jan Vondráček** a **Martin Raška**.

Po roce 1989 vznikla iniciativa pro vznik univerzity. Dne 28. 9. 1991 zahájila svou činnost také Pedagogická fakulta Ostravské univerzity. Umělecko-pedagogické studium zahrnovalo i možnost studia nástrojové hry. V roce 1993 byla otevřena kontrabasová třída, jejímž pedagogem se stal **Miloslav Gajdoš**, který v té době již platil za uznávaného pedagoga v zahraničí a od roku 1973 vyučoval na Konzervatoři P. J. Vejvanovského v Kroměříži.

Na Ostravské univerzitě ještě krátce působil **Jiří Bortlíček** a Emilie Windhaberová, která byla taktéž absolventkou JAMU v Bortlíčkově třídě. **Emilie Windhaberová**, narozená v roce 1951, se stala první ženou, která hru na tento nástroj na JAMU studovala. Vyučovala několik let na žilinské konzervatoři, poté se stala členkou Janáčkovy filharmonie Ostrava. Kromě svého čtyřletého

působení na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity se v letech 1982–2013 věnovala pedagogické činnosti na konzervatoři v Ostravě.

Dalším, kdo se zapsal do historie pedagogů kontrabasové hry na Ostravské univerzitě, byl **Jan Krček**, taktéž žák Jiřího Bortlíčka. Již v době studia začal vyučovat na konzervatoři v Ostravě. V roce 1989 se stal zástupcem ředitele a významně se podílel na přestavbě a výstavbě nové budovy konzervatoře. Kromě svého účinkování v Janáčkově filharmonii byl 26 let členem Janáčkova komorního orchestru.

Fakulta umění Ostravské univerzity vznikla 1. srpna 2007. V době, kdy umělecký obor získal samostatný statut umělecké fakulty, zde vyučoval Jan Krček. Stal se tak prvním pedagogem kontrabasové hry na Fakultě umění. Od roku 2011 doposud zde působí jako pedagog kontrabasové hry **Miloslav Jelínek**.

Fakulta umění Ostravské univerzity.

SLOVENSKO

Vývoj kontrabasové školy na Slovensku přímo navazuje na českou kontrabasovou školu. Tato skutečnost souvisí především s věhlasem české kontrabasové školy a s činností konzervatoře v Praze, nejstarší konzervatoře ve střední Evropě, na niž postupně navázaly ostatní umělecké školy v okolních